

**Zul oes Sunterklaos
wel kommen?**

Zul oes Sunterklaos wel kommen?

Sinterklaasviering in Drenthe door de eeuwen heen

Abel Darwinkel en
Henk Nijkeuter (red.)

Inhoud

Voorwoord	9	5 december - Tea Nijhuis	165
Sinterklaas Goedheiligman	11	Klaas Sint - Tieme Woldman	166
Sunterklaos - Peter van der Velde	24	De kleding van Sunterklaos	168
Het paard van Sinterklaas	26	Sunterklaos - Roel Reijntjes	169
Sinterklaas en Zwarte Piet	27	Waarom eten we al dat lekkers met Sinterklaas?	170
Ballade Sunterklaos en de drie wichter - Roel Reijntjes	28	Landelijke sinterklaasintocht in Meppel	174
De beuze jaeger	30	Bisschop van Samiera - Gerard Stout	176
Sunterklaosloten - Albert Piel	35	Klaas en Klaos	177
Sinterklaaslopen in Drenthe	36	Rode draad - Klaas Koops	178
Sunterklaos - Miny Hofsteenge	40	Sinterklaas surprise - Ivor Osgerby Bishop	180
Sunterklaos ik wol ies weten - Suze Sanders	42	Sunterklaoskedogie - Ivor Osgerby Bishop (vert. Gerard Stout)	181
Ik ben toch zeker Sinterklaas niet...	43	Bedankbriefje voor Sinterklaas - Rik Klaucke	183
Sint krijgt het zakje zout - Jan van Ginkel	44	Suiker en zout	185
Sinterklaas in oorlogstijd - Henk M. Luning	46	Naoberpraotien - Bonnie Veendorp	186
Diep geworteld (Fragment) - John en Dorothy Keur	50	Rijmen en dichtten	187
Sint-Nicolaasvertellingen voor de jeugd - Cornelis van Schaick	52	Echt onecht - Djodjie C. Rinsampessy	188
Sint Niklaas - Harm Tiesing	144	Sedjati Palsu - Djodjie C. Rinsampessy (vert. in het Maleis door Theo Pattinasarany)	188
Sinterklaas en de sterren - Aagje Blink	145	Zie de maon schient deur 't geraomte - Eite Brink	189
Jannegie en Sunterklaos - Bart Veenstra	146	Sint-Nicolaaskerken - Erwin de Leeuw	192
Cadeautjes en kedogies	148	Sinterklaas 2.0 - Ton Peters	193
De schoen zetten	149	Waarom de mijter van Sinterklaas in het Drents geen 'mieter' is	194
't Suède jassie - Beene Dubbelboer	150	Sunterklaosliedties - Vertaald deur Roel Reijntjes	196
Grootformaat - Nico Vanderveen	152	Hé Sunterklaos, mag ik metrieden? - Martijje	198
Miljoenen kijkers voor Drentse Sinterklaasfilms	154	Sunterklaos die goeie man - Vertaald door Eite Brink, bewerkt door Martijje	198
Sinterklaas in hart en nieren - Hans de Willigen	156	Geraadpleegde literatuur	199
Waarom Assen de mooiste intocht van Nederland heeft	158	Over de samenstellers	200
Sunterklaos - Johan Hidding	160		
De wilde jacht	162		
Wie zoet is krijgt lekkers, wie stout is de roe	164		

Voorwoord

Een Sinterklaasboek uitbrengen in deze tijd waarin voor- en tegenstanders van Zwarte Piet lijnrecht tegenover elkaar staan, is wellicht een hachelijke onderneming. Toch omarmde uitgeverij Van Gorcum het idee van Henk Nijkeuter en Abel Darwinkel voor een Drents Sinterklaasboek.

De samenstellers zijn van jongsaf aan liefhebbers van het Sinterklaasfeest. Als kind uiteraard als ontvanger van de cadeautjes; nu als volwassenen waarderen ze vooral de historie van het feest. Vanuit historisch en volkskundig perspectief is het Sinterklaasfeest namelijk buitengewoon interessant. Sint-Nicolaas heeft een Turkse achtergrond, maar er is bijvoorbeeld ook een link te leggen met de Noorse mythologie.

Met dit boek willen wij een beeld schetsen van het Sinterklaasfeest in Drenthe door de eeuwen heen. Vanzelfsprekend is er aandacht voor (voor zover bekend) het allereerste bedankbriefje aan Sinterklaas uit de Drentse archieven (1771). Het sinterklaasboek uit 1849 – ook landelijk gezien een van de vroege boeken voor kinderen over het feest – van de predikant Cornelis van Schaick uit Dwingeloo heeft een centrale plek in het boek gekregen.

De samenstellers hebben daarnaast enkele literair-historische pennenvruchten van verschillende Drentse schrijvers uit de 19e en 20e eeuw opgenomen. De oorspronkelijke spelling van de verhalen en gedichten is gehandhaafd. Typ- en interpunctiefouten zijn wel verbeterd. Van deze schrijvers wordt ook een korte biografische schets gegeven.

Ook hedendaagse (Drentse) auteurs hebben op verzoek Nederlandstalige, Drentstalige en anderstalige verhalen en gedichten geschreven, zodat een goed tijdsbeeld ontstaat.

De bijdragen worden her en der verrijkt met korte teksten over Drentse woorden die met Sinterklaas te maken hebben, zoals ‘sunterklaasie’ (speculaasje), ‘peperneuten’ en ‘klabatse’, die soms verrassend verschillen van de Nederlandse woorden. En uiteraard is er aandacht voor de Drentse Sinterklaasfilms, de Asser intocht en de landelijke intocht in Meppel in 2015.

Kalenderfeesten en tradities veranderen door de jaren heen. Als iets duidelijk wordt uit dit boek is het wel dat dat in hoge mate geldt voor het Sinterklaasfeest.

Ook in de Drentse verhalen en gedichten die geschreven zijn in de periode vanaf de jaren '50 van de vorige eeuw tot de zomer van 2019 kan men die ontwikkeling zien. Van een barse Sinterklaas waar kinderen een beetje bang voor zijn tot de bedachtzame, warme kindervriend die hij nu is. De titel *Zul oes Sunterklaos wel kommen* komt uit een vertaling van Roel Reijntjes van het liedje *Hoor de wind waait door de bomen* en verwijst wat de auteurs betreft zowel naar de toekomst van het Sinterklaasfeest als naar de vele veranderingen die dat feest heeft overleefd.

We hopen dat deze publicatie meer inzicht geeft in de herkomst van het feest en daardoor een (bescheiden) bijdrage levert aan de ontwikkeling van het Sinterklaasfeest in de toekomst.

Sinterklaas goedheiligman

Intocht van St. Nicolaas, Kleurenlitho, druk Emrik en Binger, uitgave I. de Haan, Haarlem, ca. 1870 (Rijksmuseum).

Het sinterklaasfeest is in Nederland een van de meest populaire tradities. Hoofdpersoon van het feest is Sinterklaas, ook Sint-Nicolaas, Sint en Goedheiligman genoemd. In de Drentse provinciehoofdstad noemt men hem ook wel Bottentinus.

Voor 1945 werd Sinterklaas meestal slechts door een Piet vergezeld, maar tegenwoordig wordt hij vergezeld door tientallen Pieten. Kort na de landelijke intocht – die sinds 1952 ook rechtstreeks op de televisie wordt uitgezonden – komt Sinterklaas ook in bijna alle steden, dorpen en gehuchten aan. Sinterklaas is qua vervoer altijd met zijn tijd meegegaan, maar de stoomboot is uiteraard het ultieme vervoersmiddel waarmee hij in Nederland arriveert en tijdens de landelijke intocht ontbreekt de schimmel Amerigo uiteraard niet. Vanaf 1850 vinden we dit terug in het bekende lied:

*Zie ginds komt de stoomboot
Uit Spanje weer aan
Hij brengt ons Sint-Nicolaas.
Ik zie hem reeds staan!
Hoe huppelt zijn paardje
Het dek op en neer!...*

Als de Sint officieel in het land is zetten veel kinderen voor het naar bed gaan hun schoen. Hoogtepunt van het sinterklaasfeest is de avond van 5 december; een groot deel van de bevolking viert dan de ‘verjaardag’ van Sinterklaas. Uit naam van de Goedheiligman geeft men elkaar dan cadeautjes. Bij het feest horen lekkernijen zoals bisschopswijn, speculaas, taaitaai, marsepein, pepernoten en chocoladeletters. Vaak wordt gedacht dat dit een eeuwenoude traditie is. Het feest van Sint-Nicolaas bestaat al meer dan 700 jaar, maar veel elementen van de huidige sinterklaasviering hebben pas vanaf omstreeks 1850 vorm gekregen. De sinterklaasavond of pakjesavond in huiselijke kring op 5 december is van betrekkelijk recente datum. Volgens de heiligenkalender van de Katholieke Kerk is 6 december de gedenkdag van de heilige Nicolaas en nog tot na de Tweede Wereldoor-

Demre (voorheen Myra).
Foto's: Henk Nijkeuter.

Afbeeldingen van de legende
waarin Sint Nicolaas zeelieden
redt van de dood. Peter van
Trigt, 1000 jaar Sinterklaas.
Volendam 2016, 153.

steden, gaven volwassenen elkaar op die avond al in de negentiende eeuw geschenken. Dit gebruik verspreidde zich pas gedurende de eerste helft van de twintigste eeuw over het hele land en naar andere sociale lagen van de bevolking. Kinderen werden steeds meer betrokken bij deze pakjes- of surpriseavond.

Over de historische persoon Sint-Nicolaas is niet veel bekend. Hij werd rond 270 als 'Nikolaos' (de volksoverwinnaar) geboren te Patara in Klein-Azië (nu Zuidwest-Turkije). Zijn ouders moeten vermogend zijn geweest. Nicolaas werd tot bisschop gewijd in Myra, het huidige Demre in Zuid-Turkije. In die plaats stierf hij ook. Zijn sterfdatum, 6 december, is wel bekend, zijn precieze sterfjaar niet; dat ligt waarschijnlijk rond 342. Zijn basiliek is nog steeds te bezoeken.

De weinige bronnen uit zijn tijd vermelden dat Nicolaas van Myra al bij zijn leven een legende was. Aan de kleine Nicolaas werden al vanaf de geboorte wonderen toegevoegd. Zo kon hij direct al na zijn geboorte rechtop in zijn badje staan, de handen ten hemel geheven, alsof hij God dankte voor het mirakel van zijn geboorte. Op de vastendagen, woensdag en vrijdag, dronk hij niet van moeders borst. Verder kende hij op vroege leeftijd de namen van de hemellichamen uit zijn hoofd. Het was al snel duidelijk dat Nicolaas zijn leven aan de dienst van God zou gaan wijden. Er werd een verband gezien met de Bijbelse figuur Samuel. Nicolaas' moeder kon net als de moeder van Samuel geen kinderen krijgen, en kreeg uiteindelijk een kind in ruil voor de belofte dat het in dienst van God zou treden. Net als Samuel was Nicolaas al op vroege leeftijd geliefd bij de bevolking.

Als bisschop beschermde hij zijn gelovigen tijdens de christenvervolgingen onder keizer Diocletianus (284-305 na Chr.). In de loop van honderden jaren ontstaan er verhalen rond zijn persoon, zodat nu moeilijk is uit te maken waar de grenzen van de verbeelding liggen. Verschillende legendes gaan over Sint-Nicolaas als beschermheilige van kinderen. Bekend geworden is de legende over drie kinderen die door een herbergier worden vermoord en in een pekelvat worden gestopt,

log vonden kinderen op de ochtend van 6 december de cadeautjes die Sinterklaas hen had gebracht. Zoals bij zoveel feesten, werd echter ook de vooravond van de eigenlijke feestdag bij de viering betrokken: sinterklaasavond. Op deze wijze hadden ook volwassenen een gezellig samenzijn. In gegoede kringen, en vooral in de

waarna Sint-Nicolaas de kinderen weer tot leven wekt. Deze legende kent ook een Drentse variant, getiteld *De beuze jaeger*. Het thema van de drie kinderen in een ton aan de voeten van Sint, wordt vaak afgebeeld. Een andere legende verhaalt van drie arme dochters die dankzij de anonieme giften van Sint kunnen trouwen en daarom niet vervallen tot prostitutie. De netjes met chocolademuntjes die met Sinterklaas in de winkel liggen, herinneren daaraan. Veel pelgrims bezochten zijn graf in de kerk van Myra. Daar druppelde namelijk vloeistof uit zijn botten, waaraan geneeskrachtige krachten werden toegeschreven. Dit verhoogde uiteraard de populariteit van de plek en de persoon.

In 805 werd Myra veroverd door de troepen van kalief Haroen al-Rashid. Aanvankelijk worden de kerk en de christelijke gelovigen met rust gelaten. Maar als in de 11e eeuw de Selsjoeken de stad veroveren, valt het doek voor de pelgrimsplaats van Sint-Nicolaas. De inwoners van de Zuid-Italiaanse stad Bari brengen in 1087 de relikwie van Nicolaas in veiligheid. Daarna verbreidde zijn verering zich over heel West-Europa.

De vele wonderverhalen die na zijn dood rond zijn leven ontstonden, maakten Nicolaas tot beschermheilige van alle mogelijke groepen in de samenleving: zeelieden, kooplieden, ongehuwde vrouwen, kinderen, enzovoort. Hij werd een populaire heilige aan wie talrijke kerken

werden gewijd en die in veel plaatsen in Europa werd vereerd.

Onderzoekers hebben zich vanaf de 19e eeuw beziggehouden met de vraag waarom een rooms-katholiek heiligenfeest als een niet-kerkelijk feest is blijven voortbestaan. Sommigen zochten de verklaring in de mogelijke invloed van oud-Germaanse elementen in het feest, maar aanwijsbare bronnen daarvoor zijn er nauwelijks. Andere auteurs hebben op grond van historisch, literair en kunsthistorisch bronnenmateriaal gewezen op de rol van de verering van de heilige Nicolaas op kloosterscholen bij de verspreiding van het feest. Weer anderen wezen op de ontwikkeling in de opvattingen over de opvoeding.

MIDDELEEUWEN

Uit literaire bronnen uit Noord-Frankrijk komt naar voren dat op middeleeuwse kloosterscholen de feestdag van Sint-Nicolaas werd gevierd door scholieren. Nicolaas werd in de 13e eeuw als patroon van schoolkinderen en als opvoeder van de jeugd vereerd. Tijdens de middeleeuwen kwamen er op deze Franse kloosterscholen en later in Noord- en Midden-Europa Nicolaasvieringen op gang waarbij kloosterlingen of leraren zich verkleedden als Nicolaas. Zij beloonden en straffen en lieten zich begeleiden door knapen met zwartgemaakte gezichten. Vanaf de 13e eeuw groeiden 5 en 6 december uit tot een echt kinderfeest.

Vanaf de 14e eeuw vinden vermeldingen plaats van kinder-bisschopjes in Frankrijk, Duitsland, Zwitser-